

التلميذ المخالي

*

أليسَ جميلةً، أخذِيةً* أنيقةً*.
كُلُّ شيءٍ رخيصٌ* . أسرعوا .

في زاويةٍ مِنَ الشَّارِعِ

الصَّحِيفَةُ الْمَسَائِيَّةُ*
أخبارٌ مُهمَّةٌ.

- هذا جميلٌ جدًّا .
- اِنتخبِ يا وُلدي . لا تُفكِّرْ
في الثَّمَنِ .
- ثَمَنُهُ* باهظٌ* .

- أمَّاه، لِمَاذَا يَسْتَعِجِلُ هذا
التَّلْمِيذُ بِبَيْعِ الصُّحُفِ؟
أليسَ لَهُ دَرْسٌ؟!

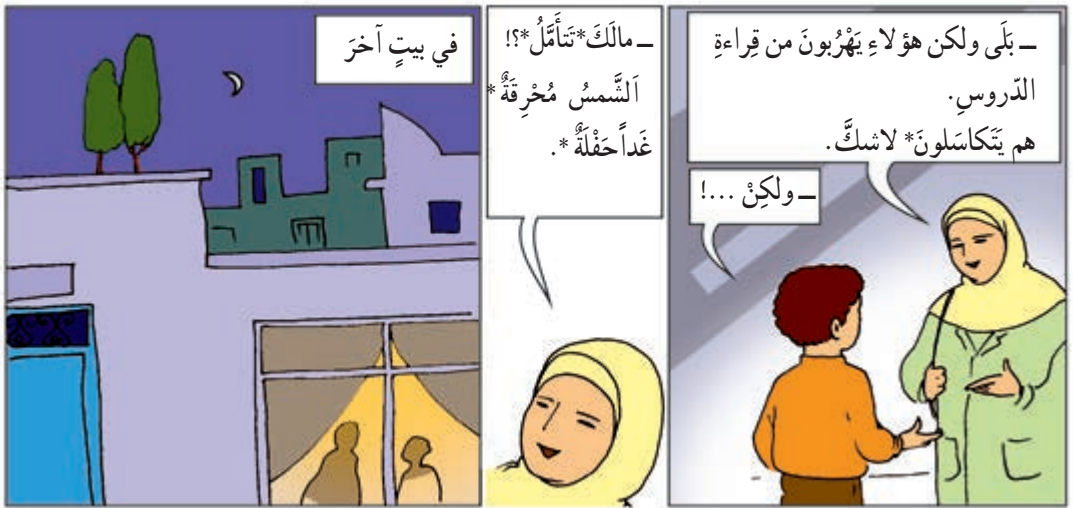
- هو تلميذٌ مسكينٌ وَ
ضعيفٌ في دُروسِهِ .

- هَلْ تَعْرِيفِينَ بائِعِ
الصُّحُفِ*؟

- لا ،
...
لأَعْرِفُهُ .

- هو تلميذٌ في مدرستِنَا .

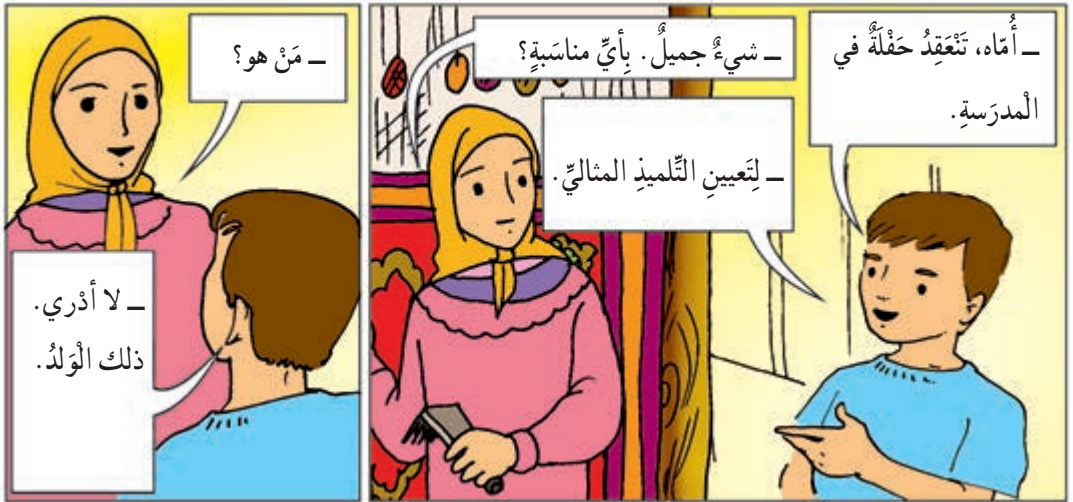

– بلى ولكن هؤلاء يَهْرُبُونَ من قراءة الدروس.
هم يتكاسلون* لاشك.

– ولكن...!

– مالك* تتأمل*؟!
الشمس مُحْرِقَةٌ*
غداً حفلة*.

في بيتٍ آخر

– أمّاه، تَعْقِدُ حَفْلَةً في المدرسة.

– شيءٌ جميلٌ. بأيّ مناسبةٍ؟
– لتعيين التلميذ المثالي.

– مَنْ هو؟

– لا أدري.
ذلك الولد.

– على أيّ حال، هل نذهب معاً يا أمّاه؟

– يا بُنَيَّ، أَنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ غَدًا* مَوْعِدَ تَسْلِيمِ السَّجَادَةِ* لِصاحبِها. لا أَقْدِرُ، أَسَفَةٌ*.

لا بأس.

اسْتَيْقِظْ* قَبْلَ طُلُوعِ الْفَجْرِ وَتَوَضَّأْ*
وَبَعْدَ الصَّلَاةِ، هَيِّأْ* نَفْسَهُ لِلذَّهَابِ.
فَدَهَبَ وَحَدَهُ.

في المدرسة

مَرْحَبًا تَفَضَّلُوا.

— شُكْرًا جَزِيلًا.

و بعد دقائق

بدأت المراسيم و بعد إجراء مَسْرَحِيَّةٍ * و أُشْوَدَةٍ .

نحنُ اجْتَمَعْنَا هُنَا لِتَكْرِيمِ * تَلْمِيذٍ مِثَالِيَّ . هُوَ أَسْوَدٌ * لِجَمِيعِ فِي الْأَخْلَاقِ وَ فِي الدَّرْسِ وَالْعَمَلِ . هَذَا هُوَ «سَعِيدٌ» .

— إلهي، ماذا أشاهد؟ هو ذلك البائع.

— بُنَيَّ، لَقَدْ اشْتَبَهْتُ لَا، هُوَ النَّاجِحُ فِي الْحَقِيقَةِ نَحْنُ نَتَكَاسَلُ .

أَقْبِلْ * سَعِيدٌ وَ اسْتَقْبَلَهُ الْمَدِيرُ بِحَفَاوَةٍ * وَ بَعْدَ مَصَافِحَتِهِ * عَلَّقَ * عَلَى عُنُقِهِ * وَسَامَ * الْأَجْتِهَادِ وَ النَّشَاطِ . وَ مَنَحَهُ * جَائِزَةً .

ملاک تشخیص
صیغهٔ اول ماضی

مُفَاعَلَةٌ

فَاعَلٌ

يُفَاعِلُ

فَاعِلٌ

بیش از سه حرف
یعنی مزید

تَفَعُّيلٌ

فَعَّلَ

يُفَعِّلُ

فَعَّلٌ

مجرد و مزید

إِفْعَالٌ

أَفْعَلٌ

يُفْعِلُ

أَفْعِلٌ

چرا باب‌های مزید را می‌آموزیم؟

آموختن باب‌های مزید عبارت است از :

فواید

- ۱- آشنایی و فهم معانی فعل‌های مزید.
- ۲- استفاده از کتاب‌های لغت (چون اکثر فرهنگ‌های لغت براساس ریشهٔ سه حرفی تنظیم شده‌اند).
- ۳- آشنایی با مصدرهای ثلاثی مزید رایج در زبان فارسی.

و اکنون ادامهٔ موضوع ...

معرفة
تَفَعُّيلٌ

۱- ماضی این باب بر وزن «تَفَعَّلَ» می‌آید : تَعَلَّمَ

۲- مضارع این باب بر وزن «يَتَفَعَّلُ» می‌آید : يَتَعَلَّمُ

۳- امر این باب بر وزن «تَفَعَّلْ» می‌آید : تَعَلَّمْ

۴- مصدر این باب بر وزن «تَفَعَّلَ» می‌آید : تَعَلَّمَ

حال به این سؤالات پاسخ دهید :

- ۱- ماضی، مضارع و امر فعل «صَدَّقَ» از باب «تَفَعَّلَ» کدام است؟
- ۲- صیغهٔ اوّل ماضی در باب «تَفَعَّلَ» چند حرف زاید دارد؟
- ۳- آیا می‌توانید سه مصدر از باب تَفَعَّلَ را که در فارسی به کار می‌رود، ذکر کنید؟
- ۴- جاهای خالی را پر کنید :
- هُم (تَصَدَّقَ) - اَنَا (يَتَصَدَّقُ)

مهرنگار

تفاعل

- ۱- ماضی این باب بر وزن «تَفَاعَلَ» می‌آید : تَكَاتَبَ
- ۲- مضارع این باب بر وزن «يَتَفَاعَلُ» می‌آید : يَتَكَاتَبُ
- ۳- امر این باب بر وزن «تَفَاعَلْ» می‌آید : تَكَاتَبْ
- ۴- مصدر این باب بر وزن «تَفَاعَلْ» می‌آید : تَكَاتَبْ

حال به سؤالات زیر پاسخ دهید :

- ۱- ماضی، مضارع و امر فعل «قَبِلَ» از باب «تَفَاعَلَ» کدام است؟
- ۲- صیغهٔ اوّل ماضی در باب «تَفَاعَلَ» چند حرف زاید دارد؟
- ۳- فعل «تَضَارَبَ» ماضی است یا مضارع؟
- ۴- آیا از مصدر باب تفاعل کلماتی در زبان فارسی به خاطر دارید؟
- ۵- جاهای خالی را پر کنید :
- هِي (تَعَارَفَ) - هُم (يَتَعَارَفُ)

مهرنگار

افتعال

- ۱- ماضی این باب بر وزن «اِفْتَعَلَ» می‌آید : اِكْتَسَبَ
- ۲- مضارع این باب بر وزن «يِفْتَعِلُ» می‌آید : يِكْتَسِبُ
- ۳- امر این باب بر وزن «اِفْتَعِلْ» می‌آید : اِكْتَسِبْ
- ۴- مصدر این باب بر وزن «اِفْتَعَالِ» می‌آید : اِكْتِسَابْ

صیغهٔ اوّل ماضی بر وزن «تَفَاعَلَ» می‌آید؛ آیا حرف «تاء» از حروف مضارعه است؟

«اِحْتَرَمُوا» هم در فعل «امر» است و هم «ماضی». تشخیص میان این دو چگونه است؟
اِحْتَرَمُوا ، اِحْتَرَمُوا

حال به سؤالات زیر پاسخ دهید :

- ۱- ماضی، مضارع و امر فعل «حَرَمَ» از باب «اِفْتَعَال» کدام است؟
- ۲- صیغهٔ اوّل ماضی در باب «اِفْتَعَال» چند حرف زاید دارد؟
- ۳- آیا از مصدر باب اِفْتَعَال کلماتی را در زبان فارسی به کار می‌بریم؟
- ۴- جاهای خالی را پر کنید : - اَنْتُمْ ... (يَعْتَدِلُ) - اَنْتَنْ ... (يَعْتَدِلُ «امر»)

مهرنگار

انفعال

- ۱- ماضی این باب بر وزن «اِنْفَعَل» می‌آید : اِنْفَلَبْ
- ۲- مضارع این باب بر وزن «يَنْفَعِلُ» می‌آید : يَنْفَلِبُ
- ۳- امر این باب بر وزن «اِنْفَعِلْ» می‌آید : اِنْفَلِبْ
- ۴- مصدر این باب بر وزن «اِنْفَعَال» می‌آید : اِنْفَالِبْ

حال به سؤالات زیر پاسخ دهید :

- ۱- ماضی، مضارع و امر فعل «جَمَدَ» از باب اِنْفَعَال کدام است؟
- ۲- باب «اِنْفَعَال» چند حرف زاید دارد؟ (معیار، فعل ماضی است)
- ۳- آیا در باب «اِفْتَعَال» و «اِنْفَعَال» تفاوتی از لحاظ قرار گرفتن حروف زاید مشاهده می‌کنید؟
- ۴- آیا از مصدر باب «انفعال» در زبان فارسی کلماتی را سراغ دارید؟
- ۵- جاهای خالی را پر کنید : - اَنَا ... (يَنْصَرِفُ) - اَنْتَنْ ... (يَنْصَرِفُ «امر»)

مهرنگار

استفعال

- ۱- ماضی این باب بر وزن «اِسْتَفْعَل» می‌آید : اِسْتَحْرِجْ
- ۲- مضارع این باب بر وزن «يَسْتَفْعِلُ» می‌آید : يَسْتَحْرِجُ
- ۳- امر این باب بر وزن «اِسْتَفْعِلْ» می‌آید : اِسْتَحْرِجْ
- ۴- مصدر این باب بر وزن «اِسْتَفْعَال» می‌آید : اِسْتِحْرَاجْ

«اِنْتَشَرَ» و «اِنْقَلَبَ» کدام از باب «اِفْتَعَال» است و کدام «اِنْفَعَال»؟

حال به سؤالات زیر پاسخ دهید :

- ۱- ماضی، مضارع و امر فعل «قَبِلَ» از باب «استفعال» کدام است؟
- ۲- باب استفعال چند حرف زاید دارد؟
- ۳- آیا میان معنای «قَبِلَ» و «اِسْتَقْبَلَ» تفاوتی را مشاهده می‌کنید؟
- ۴- آیا معمولاً میان معانی فعل‌های مجزّد و مزید تفاوتی وجود دارد؟ مثال بزنید.
- ۵- جاهای خالی را پر کنید : - هُمْ ... (اِسْتَقْبَلُ) - اَنْتْ ... (يَسْتَقْبِلُ «امر»)

با دانستن ابواب مزید تقریباً تمامی افعال را شناخته‌ایم.

التمرين الأول

عَيِّن الصَّحِيحَ عَلَى حَسَبِ النَّصِّ :

- ١- اِنْعَمَدَتِ الْحَفْلَةَ لِتَعْيِينِ التَّلْمِيذِ النَّاجِحِ .
- ٢- اَلتَّلْمِيذُ الْمُنَالِي يُسْتَعْلُ بِالدَّرَاسَةِ وَ يَبِيعُ الصُّحُفِ .
- ٣- اَلَّذِي يَدْرُسُ وَ يَعْْمَلُ لَا يُمَكِّنُ لَهُ التَّجَاحُ .
- ٤- اَلَّذِي يَجْمَعُ بَيْنَ الْعَمَلِ وَ الدَّرَاسَةِ يَعْرِفُ قِيَمَةَ الْوَقْتِ .

التمرين الثاني

عَيِّن الأفعالَ المَزِيدَةَ ثم اَكْتُبْهَا فِي مَكَانِهَا الْمُنَاسِبِ :

()
()
()
()
()

- ١- ﴿يَتَّقِلِبُ﴾ * إِلَى أَهْلِهِ مَسْرُورًا ﴿﴾
- ٢- ﴿جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَ الْمُنَافِقِينَ﴾
- ٣- ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَ نَذِيرًا﴾
- ٤- ﴿رَبَّنَا ... كَفَّرْنَا سَيِّئَاتِنَا﴾
- ٥- ﴿اسْتَجَبَّ لَهُ وَ جَوَدَهُ فِي الْأَرْضِ﴾

التمرين الثالث

اَكْمِلِ الْفُرَاقَ مُنَاسِبًا لِلضَّمِيرِ :

أَنْتُمْ	أَنْتُنَّ	أَنْتُمَا	هُمَا	هُنَّ	هُمُ
إِسْتَضَعْتُمْ			إِسْتَضَعْنَا		مَاضِي إِسْتَضَعْتُمْ
	تَتَعَارَضْنَ			يَتَعَارَضْنَ	مُضَارِع يَتَعَارَضْنَ
		تَعَلَّمَا			أَمْر تَعَلَّمَا

اُكْتُبْ كُلَّ فِعْلِ فِي مَكَانِهِ الْمُنَاسِبِ :

اِفْتَتَحَ، اجْتَنَبُوا، نَكْتَسِبُ، تَبَسَّمُ، يَنْتَصِرُونَ ،
اِنْصَرَفَ، اِسْتَرَكَنَا، اِنْقَلَبَ، تَنْزَلُ، تَنْبَسِطُ

اِنْفِعَال

تَفْعُل

اِفْتِعَال

عَيِّنِ الصَّحِيحَ :

- ١- لَا يَسْتَسْلِمُ الْأَحْزَارُ لِلظُّلْمِ . انسان های آزاده در برابر ظلم.....
 تسلیم نشدند تسلیم نمی شوند نباید تسلیم شوند
- ٢- ﴿ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ! جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ ﴾ ای پیامبر، با کافران و منافقان
 جهاد کردی جهاد می کنی جهاد کن
- ٣- تَعَلَّمَ حُسَيْنٌ الْاِسْتِمَاعَ كَمَا تَتَعَلَّمُ حُسَيْنَ الْحَدِيثِ .
 خوب گوش کردن را همان طور که خوب صحبت کردن را
 بیاموز - آموختی می آموزی - آموختی بیاموز - می آموزی

- گاهی در ترجمه فعل‌های باب تَفَاعُل و مُفَاعَلَةٌ به آوردن یک «با» نیاز داریم.
- فعل‌های باب «انفعال» به صورت «لازم» ترجمه می‌شوند.
- فعل‌های باب «افتعال» و «تفعل» لازم و گاهی متعدی هستند.
- فعل‌های باب «استفعال» غالباً متعدی هستند.

ترجمه زیر را بخوانید و اصلاحات لازم را در آن انجام دهید :

«الشَّهَامَةُ»

سَمِعَ الْغَزَالُ الصَّغِيرُ كَلَامَ الْأَسَدِ وَ الدُّبِّ. هُمَا يَتَحَدَّثَانِ وَ يَتَفَاخِرَانِ بِقَتْلِ الْحَيَوَانَاتِ وَ السَّيْطَرَةِ عَلَى الْغَابَةِ.

دلوری

آهوی کوچک سخن شیر و روباه را می‌شنود. آن دو صحبت می‌کنند و به کشتن جانوران و چیرگی بر جنگل افتخار می‌کنند.

عِنْدَمَا رَجَعَ الْغَزَالُ سَأَلَ أُمَّهُ: يَا أُمَّاهُ، عِنْدَمَا يَفْتَخِرُ الْآخَرُونَ بِقُوَّتِهِمْ نَحْنُ بِمَاذَا نَفْتَخِرُ؟!
وقتی که آهو رفت؛ از مادرش پرسید: مادر جان، هنگامی که آنان به نیرویشان افتخار می‌کنند ما به چه چیزی افتخار کنیم؟

قَالَتْ الْأُمُّ: نَحْنُ تَحَمَّلْنَا صُعُوبَةَ الْحَيَاةِ بِشَهَامَةٍ بَيْنَ هَذِهِ الْوَحُوشِ سِنَوَاتٍ طَوِيلَةٍ وَلَكِنْ مَا انْهَرَمْنَا وَ مَا تَرَكْنَا الْغَابَةَ وَ اكْتَسَبْنَا رِزْقَنَا.

مادر پاسخ داد: ما یک سال طولانی سختی زندگی را میان این جانوران وحشی با شهامت تحمل کردیم ولی شکست نخوردیم و جنگل را رها نکردیم و روزی به دست آوردیم.
هذا فَحَرْنَا يَا وَلَدِي. اِبْتَسَمَ الْغَزَالُ وَ رَفَعَ رَأْسَهُ بِاِفْتِخَارٍ.
ای فرزندم، این افتخار است. آهو لبخند زد و سرش را با افتخار بلند کرد.

الف: با توجه به معنی فعل‌های زیر، ترجمه آیات را کامل کنید. نوع، صیغه و مصدر فعل‌های تعیین شده را بنویسید:

تَكَبَّرَ (تکبر ورزید) اِسْتَكْبَرَ (سرکشی کرد) كَبَّرَ (بزرگ داشت)

۱- ﴿سَأَصْرِفُ عَنْ آيَاتِيَ الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ﴾ (اعراف / ۱۴۶)

به زودی کسانی را که در زمین به ناحق ، از آیاتم روی گردان خواهم ساخت.

نوع صیغه مصدر

۲- ﴿اِسْتَكْبَرُ هُوَ وَجُنُودُهُ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ﴾ (قصص / ۳۹)

او و سپاهیان‌ش به ناحق در زمین

نوع صیغه مصدر

۳- ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ، قُمْ فَأَنْذِرْ وَرَبِّكَ فَكَبِّرُ﴾ (مدثر / ۱-۳)

ای جامه در سر کشیده، برخیز و بیم ده و پروردگارت را

نوع صیغه مصدر

ب: دو آیه زیر را بخوانید و به سؤالات پاسخ دهید:

﴿فَاِسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ اللَّهُ إِلَّا اللَّهُ﴾ (آل عمران / ۱۳۵)

پس برای گناهان خویش آمرزش خواستند و کیست جز خدا که گناهان را بیامرزد؟

﴿فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا﴾ (نصر / ۳)

پس به ستایش پروردگارت تسبیح گوی و از او آمرزش بخواه که او بسیار توبه پذیر است.

سؤال

۱- تفاوت میان عَفَرَ و اِسْتَعْفَرَ از جهت معنی چیست؟

۲- تفاوت میان عَفَرَ و اِسْتَعْفَرَ از جهت لفظ چگونه است؟